

Jakab Elek

1820—1897

Maros-Torda megyében, Szentgerincén 1820. február 13-án született, unitárius szülőktől. Elemi ismereteit szülőfalujában, középiskolai ismereteit a székelykeresztúri és kolozsvári unitárius kollégiumokban szerezte meg.

1847-ben ügyvédi diplomát szerez. Egymásután jelennek meg politikai és történelmi tárgyú cikkei az Erdélyi Híradóban. 1848 júniusától augusztus hónapjáig a Kolozsvári Híradó szerkesztője, amikor ő is felcseréli a tollat a karddal és beáll Kossuth huszárnak. Ezzel búcsúzik lapjában: „...Mit ér nekem ügyis a hivatal, mit gazdag díj és kényelem, ha imádott hazámat naponta örvény felé sodortatni látom?” Bem alatt vett részt az erdélyi és bánági hadjáratokban. A piski-i győzelem alkalmából hadnaggyá, majd főhadnaggyá és alkapitánnyá léptették elő. A világsi fegyver letétel után Szebenbe kerül, mint fogoly.

Kiszabadulása után szülőhelyén négy évet mintagazdálkodással tölt el. És várja a jobb idők felvirradását. Ezalatt egymásután írja Agricola név alatt cikkeit, melyekkel a székely népet a szakszerű gazdálkodás rendszerével akarja megismertetni. Ezen cikkei keltették fel gr. Mikó Imre figyelmét, aki meghívta, hogy segédkezzék irodalmi munkáiban. 1854 év őszén ismét Kolozsváron találjuk. Mikó titkáráként résztvesz a gazdasági egyesület, a Nemzeti Színház, az Erdélyi Múzeum-Egylet megalapításában, az „Erdélyi történelmi adatok” című forrásgyűjtemény szerkesztésében. 1856-ban családot alapított és ezután életének legkellemesebb emlékekkel teli 20 évét töltötte Ko-

lozsvárt. Az erdélyi királyi kormányssék levéltárának igazgatója lesz, majd 1876-ban, mikor a budai Országos Levéltár elkezdte működését, az ő irányítása mellett szállították fel a levéltárt Kolozsvárról Budapestre. Így került ő is a fővárosba, ahol mindamellett mint országos allevéltárnok és a Tudományos Akadémia rendes tagja, nem érezte magát olyan otthoniasan, mint szeretett városában Kolozsvárt és nagyon sajnálta, hogy ott kellett hagynia Erdélyt, az ő „édes kis hazáját“.

Nagy hűségéről tanúskodik közéleti és történetírói munkássága, melyet egyháza és a székelység érdekében irataiban mindenkor kifejtett. „Szívének két kamrája közül egyikben a haza, másikban az egyházszeretet laktak.“

Unitárius történeti tárgyú írásai közül legnevezetesebbek „Unitárius jelesek életrajzai“. Ezek legtöbbje a Keresztény Magvető hasábjain jelentek meg. Ilyenek: „János Zsigmond magyar király s erdélyi fejedelem élete és uralkodása“, akit a magyar reformáció „szegletkövének“ nevez és a történetírás elfogultságaival szemben igazolni és védelmezni igyekszik. „Enyedi György élete“, akit Dávid Ferenc hiteszméinek legbátrabb és leghivatottabb magyarázójának és terjesztőjének vall. „Szentábrahámi Mihály“, akinek tanári, írói és papi működését méltatja. „Ágh István unitárius püspök élete és kora“. Akiről azt írja, hogy az unitarizmus törvényes jogának kivívása az ő nevéhez fűződik. „Bölöni Farkas Sándor és kora“. Igen megkapóan írja le északamerikai utazását, a 19. század politikai eszméit, közéleti szellemét. „Krizsa János unitárius püspök életirata.“ Krizá-

val meghitt barátság fűzte össze. Éppen ezért életrajzát nem az eszével, hanem a szívével írta meg. Mint az ifjúság barátját, mint tanárt, papot, püspököt, mint embert, férjet és apát, mint költőt és tudóst igen szépen jellemzi. „Aranyosrákosi Székely Sándor“-ról kollégiumi igazgatójáról azt írja, hogy Vörösmarty irodalmi dicsősége az ő dicsősége is. Benne és Krizában az újabbkori magyar költészetünk két kiváló székely művelőjét látja. Életrajzát így fejezi be: „Én e sorokban mint rokon iránt tiszteletemet, a tanárhoz hálám, az ember, költő és író irányában őszinte elismerésemet kívántam bebizonyítani.“

1875-ben az E. K. Tanács felkérésére Dávid Ferenc halálának 300 éves évfordulója alkalmával megírta egyházalapítónk, Dávid Ferenc életrajzát. Nagy érdeme munkájának, hogy nemcsak Dávid Ferenc hű képét tárja elénk, hanem a hazai reformáció egész folyamát. Egyik bírálója is így jellemzi: „Könyve egy csendesen égő fáklya, mely megvilágítja Erdély 16. századi reformációja nem egy homályos szakát.“

Egyháztörténelmi tanulmányaiban az unitárius egyházat ért támadásokat utasítja vissza. Új adatok feltárásával pedig az egyháztörténelem homályos részeit világítja meg. Írásai mellett az egyházi közéletben is igen élénken vesz részt úgy Kolozsvárt, mint Budapesten. Budapesti tartózkodása alatt is egyike volt azoknak, akiknek az unitárius egyházközség megalakulása sokat köszönhet. Meg is írta emlékiratát „A budapesti unitárius templom felszentelési ünnepéről.“ „Kolozsvártörténete“ c. hatalmas munkája is maradandó ér-

téket és emléket jelent egyformán egyházi és nemzeti szempontból is.

Íratai alapján kitűnik, hogy Jakab Elek egyik legtermékenyebb unitárius írónk, kinek cikkei szinte egymást érik. Azt mondja: „Azért írok, mert meg vagyok győződve, hogy az ügynek vele többet használok, mint magamnak“. Ezért a fáradhatatlan buzgalmáért nevezi Ferencz József püspök egyházunk egyik „világító tornyának“. Éppen ezért emléke örökéletű az unitárius egyház életében, azt elfelejteni nem lehet.

Gönczi Sámuel